

Mutlak Savaş Birinci Dünya Savaşı'nın Kökenleri Üzerine Clausewitzyen Bir Çözümleme

Burak Samih Gülboy

İstanbul, Dergâh Yayınları, 2019, 278 Sayfa, 978-975-9959-64-7

Mustafa Haki YAKAR*

İnterdisipliner bir çalışma olan *Mutlak Savaş* kitabı siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve askerî tarih alanlarından mülhem tezlerini ortaya koymaktadır. Kitabın ana eksenini Clausewitz'in tezleri bağlamında Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan şartları incelemek üzerinedir.

Kitap, giriş, iki müstakil bölüm ve bir de sonuç bölümünden oluşmaktadır. Girişte tüm kitaptaki ana tezi teşkil edecek şekilde Clausewitz'in Savaş Üzerine kitabından hareketle savaş tanımlaması yapılır. Clausewitz'i değerlendirirken yazar savaş hakkında ilk defa bilimsel tanımlama yapmış kişi olarak bahseder. Böylece yazar daha önce savaş terimi üzerine fikir beyan eden düşünürler ile Clausewitz'i isimlerini vermeden farklı konuma alır. Mesela Antoine-Henri Jomini veya Sun Tzu gibi savaş sanatı

* Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp Tarihi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, mustafa_haki.y@hotmail.com

üzerine farklı tarihlerde yazmış farklı çağın insanları olan savaş düşünürlerini bu durumda Clausewitz ile mukayese kabul etmemektedir.

Kitabın giriş kısmı Clausewitz'in temel tezlerinin açıklanmasına ayrılmıştır. Buradaki tezlerden hareketle kitabın odak noktası olan Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkış süreci çözümlenmiştir. Clausewitz savaşı şiddet eylemi olarak tanımlar ve politikanın başka araçlarla devamı olarak görür. Savaş, devletlerin tekelindedir. Dolayısıyla savaş devletlerarası bir ilişki biçimidir. Mezkûr şiddet eylemini özünde düello olarak kabul eden Clausewitz savaşı karşılıklı tanımlamanın yeri olarak görür. Clausewitz düello benzetmesiyle savaşı ayrıca profesyonel, askerî tedrisattan geçmiş bir sınıf tarafından uygulanması gereken bir eylem olarak anlatmıştır. Savaş, ona göre politikanın araçlarından biridir. Politik bir amaca hizmet etmiyorsa savaş yapılmamalıdır. Politik çıkarı olmayan askeri düzenler, savaş sürecindeki eylemleri boyunca süreç için belirledikleri hedeflere ulaşırsalar dahi politik amaçları olmadığı müddetçe eylemleri lüzumsuzdur. En basit manada kavga ve düello kavramlarıyla tanımlanan savaş irade kabul ettirmek için uygulanan şiddet eylemi olarak geçer.

Clausewitz'in savaş hakkında yazdıkları üzerine temelleri giriş bölümünde veren yazar devamında kitabın adını da oluşturan mutlak savaş kavramını okuyucuya açıklar. *“Clausewitz'e göre, savaş, sadece, iradenin rakibe kabul ettiilmesi amacıyla şiddet kullanmaya dayalı bir eylem olsaydı, taraflar, karşılıklı olarak aynı mantığı benimsedikleri için, hiçbir aşırılıktan çekinmeyecekleri ve son olarak, ayakta kalanın kanacağı bir mücadelenin galibi olabilmek için, şiddetin en uçta kullanılacağı bir radikalleşme hâline gelecektir.”* Savaşın bu hâli mutlak savaştır. (s. 20)

Kitabın bir diğer ekseni ise mutlak savaş bağlamında Büyük Güç kavramıdır. Mezkûr odaklar arasındaki çekişmenin neden Birinci Dünya Savaşı'na dönüştüğü kitabın ana eksenini teşkil ederken bir yandan da başta İngiltere olmak üzere dönemin diğer güçleri olan Fransa, Rusya ve Almanya'nın 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başındaki denizcilik politikaları değerlendirilmiştir.

Yazarın giriş bölümünde verdiği bir diğer perspektifse Birinci Dünya Savaşı öncesinde İngiltere ve Almanya'nın bu büyük savaşı vermenin amacı üzerinedir. İngiltere'nin başını çektiği tarafı temsilen, David Lloyd George ve Woodrow Wilson'ın bakış açılarından tanımlanmış ve savaflara son verecek savaş olarak bir mücadele perspektifi inşa edilmiştir. Karşı taraftan Almanya ise Ludendorf'un topyekûn harp kavramsallaştırmasıyla savaşın hem amacını hem de nasıl yürütülmesi gerektiğini zeminini hazırlamıştır. Ludendorf'un topyekûn harbi toplum bütün fertlerinin maddî-manevî iştirak ettiği bir eylemler bütünüdür. Bu bütünün nihaî amacı mezkûr toplumun (ulusun) bekasını güvene almaktır. Bunun için düşmanlar etkisiz kılınmalıdır. Ancak düşman tanımlarında bir tek dışarıdakiler değil bunun yanında içeridekiler de bu kümeye dahildir. Bu yaklaşım totaliter bir söylemin başlangıcı niteliğindedir. (s. 26)

Kitabın birinci bölümünde uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi temelinde güç kavramı üzerinden teorik açıklamalar yer almaktadır. Devamındaysa teorik açıklamalar somutlaştırılmış ve güç kavramı Birinci

Dünya Savaşı'ndan önceki deniz gücü ve deniz yarışı üzerinden değerlendirilmiştir. Bu bölümde çeşitli düşünürlerin deniz gücü ve stratejisi üzerine fikirleri aktarılmış ve deniz gücünün önemi okuyucuya daha net bir şekilde verilmiştir. Bahusus Mahan üzerinden anlatılan deniz gücü iki madde altında tarif edilmiştir: ilk olarak bir devletin karakterini temsil eder ve öznedir. İkinci olarak da bir devletin denizleri kontrolünü kendi tekeline alması ve idaresini yapmasıdır ve nesnedir. (s. 41) Bu bölümün devamında İngiltere merkezde olmak üzere 19. yüzyıl boyunca İngiltere'ye rakip olarak beliren deniz güçlerinin serüvenleri ve İngiltere ile rekabeti anlatılmıştır. Bu konunun işlenmesinin nedeniyse İngiltere bu dönemde kendisine tehdit arz eden rakipleriyle savaşı ve diplomasiyi bir araç olarak kullanmıştır. Yani savaş ve diplomasi politikanın tecellisidir. Ancak İngiltere sonrasında Almanya ile bu yola gitmemiş ve kitabın tezine göre bu süreç sonunda Birinci Dünya Savaşı mutlak savaş niteliğini göstermiştir. Bölümün devamında başlık açılan bir diğer konu ise Almanya'yı karakterize eden iki lider üzerinedir: Bismarck ve Wilhelm.

Kitabın ikinci bölümünün başlığı Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Bir Sorun Çözme Aracı Olarak Savaşın İçerik Değiştirmesi Sorunsalı'dır. Başlıktan da anlaşılacağı gibi kitabın tezlerinden biri tekrar dile getirilmiştir. Klasik savaş tanımı olarak Clausewitz'in yazıları temel alınmıştır. Şimdiyse bunun devamı olarak savaşın devletler arasındaki sorun çözmeye meyilli olmasının artık eskisi gibi olmadığı başlıkta ifade edilmiştir. Devletler savaşı artık araç değil amaç haline getirmiştir. Bu ise savaşın mutlak olmasını sağlamıştır.

İkinci bölümde yazar okuyucuya öncelikle Avrupa siyasi sistemini uzun bir şekilde anlatır. Bu sistemin kökenini ve geçirdiği temel süreçleri değerlendirir. Sistemin açıklanması ve analizinden sonra okuyucu için savaş teriminin Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında ve esnasında geçirdiği değişimin en ironik halinin Avrupalı devletlerin Savaş Bakanlıklarının adının Savunma Bakanlığı adını almasıdır. (s. 187)

Yazar Avrupa siyasi sisteminin 1648'den 1914'e kadar savaşı sorun çözen bir araç olarak görmektedir. Bu aracın sahibi tabiri caizse politikadır. Politika, savaşa ek olarak diplomasiye de sahiptir. Diplomasinin en belirgin tezahürü ise kongreler olmuştur. Özellikle 1815 ile 1914 arasında Avrupa'da yüzden fazla kongre toplandığını söyleyen yazar kongrelerin Avrupa siyasi sisteminin belkemiğini teşkil ettiğini ve büyük krizlerin büyük kayıplara yol açmasını engellediğini söyler. Tüm buna rağmen kitapta çokça tekrarlanan bir soru "*... bir Balkan krizi sayılabilecek Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasındaki kriz neden Avrupalı diplomatların maharetli girişimlerine sahne olmamıştır?*" sorusunu sorar.(s. 193)

İkinci bölümün kimi yerinde yazar kitabın genelinde de devamlı surette faydalandığı askerî tarih tezlerine başvurur ve Sanayi Devrimi'nin savaşı ne yönde etkilediği üzerine bir bahis açar. 1861-1865 Amerikan İç Savaşı'ndan hareketle modern savaşın ne olduğunu okuyucuya aktarmıştır. (s. 202)

Sonuç kısmında yazar kitabının amacının ne olduğu tekrardan anlatır ve kitabın ana eksenine teşkil eden soruları maddeler halinde tekrar verip kısa ve özünü belirten şekilde nihai cevaplarını verir. Aslında kitabın iki bölümü de sonuç bölümüne altyapı oluşturmak amacıyla taşır.

Kitabın birçok yerinde okuyan kişiyi sıkmayacak şekilde sade bir dil kullanılmıştır. Bununla beraber dipnotlarda ilgili konulara dair geniş bir yelpaze olabilir niyetiyle farklı kaynaklar tavsiye edilmiştir. Mesela giriş bölümünde kitabın tezinin çıkış noktası olan Clausewitz'in "*Savaş Üzerine (On War)*" kitabının ilgili çevrelerce başarılı kabul edilen İngilizce tercümeleri değerlendirilmiştir. Kitapta da hususen İngilizce tercüme kullanılmıştır.

Kitabın başlangıcından itibaren savaşı tanımlamada dogmatik bir şekilde Clausewitz'e bağlı kalındığı söylenebilir. Ancak Clausewitz'e muâriz olarak görülebilecek düşüncüler yer almamıştır. Dolayısıyla Clausewitz okuyucuya mukayesesi yapılmadan verilmiştir.

Kaynak olarak yazarın kullandığı kaynakların çoğunluğunu İngilizce kaynaklar oluşturmaktadır. Geniş bir yelpaze olarak tarif edebileceğimiz kaynaklarda farklı disiplinlerden kitaplar, makaleler ve internet kaynakları bulunmaktadır. Diplomasi tarihi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve askerî tarih kaynakları kullanılmıştır.